

# The Use of Non-Classroom Learning Environments in Geography Education: Garden-Based Education

**Muammer Altan (M.A. Stud.)**

Gazi University, Turkey  
ORCID: 0000-0002-3312-6385  
muammeraltan41@gmail.com

**Prof.Dr. Ülkü Eser Ünalı**

Gazi University, Turkey  
ORCID: 0000-0003-1282-7024  
unalı@gazi.edu.tr

## Abstract

The places where the learning process occurs in schools can be non-classroom as well as intraclass. Even though a huge part of the educational process at schools takes place in classrooms, non-classroom environments should also be integrated into the learning process. These non-classroom areas should be regulated for the educational process to be reinforced and be more efficient. Non-classroom activities include activities that cannot be done in the classroom, make intraclass studies meaningful, and give concreteness to abstract elements. In non-classroom learning environments, the schoolyard is the leading place. Within this framework, there have been numerous researches investigating that schoolyards can be a laboratory providing interdisciplinary interaction for the Geography studying the interactive relation between nature and humans and the results of it. In this context, it was tried to determine to what extent schoolyards are included in geography education in high schools in this study. Geography teachers working in the schools affiliated with The Ministry of National Education participated in this study carried out in general survey model. In this context, interviews were conducted with 18 geography teachers, nine of whom work in public schools and the rest of them work in private schools. Due to the differences that can be seen in the use of schoolyards, teachers working in private schools, as well as teachers working in public schools, were interviewed. The technique of semi-structured interview, one of the qualitative data collection techniques, is used in the collection of data. The descriptive analysis technique was used in the analysis of the data obtained from the participants after having developed the interview form. The data obtained from the research included various approaches to the usability of schoolyards in geography education. As a result of the research, the obstacles in front of the use of schoolyards and the solutions of these obstacles were presented.

**Keywords:** Non-classroom learning environments, Geography, Geography education, Schoolyards, Garden-based learning



**E-International Journal  
of Pedagogogy**

**Vol: 1, No: 2, 2021  
pp. 78-93**

Article type:  
Research article



Received: 09.06.2021  
Accepted: 02.07.2021

## Suggested Citation

Altan, M. & Ünalı Eser, Ü. (2021). Use of non-classroom learning environments in geography education: garden-based education, *E-International Journal of Pedagogogy (e-ijpa)* 1(2), 78-93. Doi: <https://trdoi.org/10.27579808/e-ijpa.39>

## Extended Abstract

**Problem:** The aim of the research is to determine the use of schoolyards, which is one of the non-classroom educational environments in geography education. For this purpose, it has been tried to investigate what geography teachers know about non-classroom learning environments, how they use schoolyards, what their opinions are about the contribution of schoolyards, what their suggestions are for the functional use of schoolyards, and what kind of obstacles they encounter in the use of schoolyards in geographic education.

No research has been found in the field that includes teachers' views on the use of schoolyards in geography education. Therefore, the lack of opinions of geography teachers about how they use schoolyards in geography education is seen as a gap in the literature. In this sense, it is expected that the study will contribute to the studies in geography education for including the knowledge, experience, and opinions of the geography teachers.

**Method:** Qualitative research method and general survey model were used in the research to determine how the teachers benefit from the schoolyards, which is one of the non-classroom learning environments in geography education, and to what extent. Semi-structured interview technique was used in the collection of research data. In this direction, interviews were held with geography teachers working in public and private schools. In the determination of the study group, the maximum variation sampling technique, one of the technical purpose sampling methods, was used in line with the subject of the research. Within this context, the study group of the research consists of 18 geography teachers, nine of whom work in public schools and nine of whom work in private schools. Tables and graphs were used in the presentation of the data. In the analysis phase of the research data, the descriptive analysis was used.

**Findings (or Conclusions):** The similar statements of geography teachers working in both public and private schools regarding non-classroom learning environments that can be used in geography education were examined. Accordingly, their answers were schoolyard, library, museums, conference hall, and meteorology station. In addition, the views of both types of teachers regarding the use of schoolyards in geography education and the work done in these environments were analysed. In this regard, it was seen that some ways of their use of schoolyards were similar. In this sense, it was pointed out that these situations were observing the weather events and recording them on the chart, explaining structure of the soil, and distinguishing the natural and human elements in the environment. Also, it was remarkable that geography teachers working in both public and private schools agreed on the opinions of insufficient time, inadequate space in the garden, negative attitudes of school administrations and parents regarding the problems that prevent the use of schoolyards in geography education. Consequently, the teachers emphasized that schoolyards should be arranged to support the learning process, the barriers arising from the administrations should be reduced, and the necessary equipment should be provided for the effective use of schoolyards in geography education.

**Suggestions:** Quantitative studies can be conducted on the importance of using schoolyards in Geography education. Detailed studies can be carried out to create different perspectives in line with the opinions of teachers, students, and experts on what kind of studies will be developed in schoolyards for non-classroom learning method and techniques used in Geography education. Experimental and observational research can be conducted for the use of schoolyards.

## Coğrafya Eğitiminde Sınıf Dışı Öğrenme Ortamlarının Kullanımı: Bahçe Temelli Eğitim

**Muammer Altan (Y.L.Öğr.)**

Gazi Üniversitesi, Turkey

ORCID: 0000-0002-3312-6385

muammeraltan41@gmail.com

**Prof.Dr.Ülkü Eser Ünalı**

Gazi Üniversitesi, Turkey

ORCID: 0000-0003-1282-7024

unaldi@gazi.edu.tr

### Özet

Okullardaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği mekânlar, sınıf içi ortamlar ve sınıf dışı ortamlar olarak sınıflandırılır. Okulda gerçekleştirilen eğitsel sürecin genellikle büyük kısmı sınıf içi öğrenme alanında gerçekleşse de sürece sınıf dışı öğrenme ortamları da dâhil edilmelidir. Sınıf dışı öğrenme ortamları eğitim ve öğretim sürecini destekleyecek biçimde düzenlenip verimli hale getirilmelidir. Sınıf dışı etkinlikler; sınıf içinde yapılan çalışmalarını anlamlı hale getiren, soyut unsurlara somutluk kazandırabilme imkânı sağlayan, sınıf içinde yapılamayacak etkinlikleri içeren öğretim faaliyetleridir. Sınıf dışı öğrenme ortamlarının başında ise ulaşılabilirliği kolay olan okul bahçeleri gelmektedir. Okul bahçelerinin doğa insan etkileşimini ve bu etkileşim sonucunda meydana gelen olayları inceleyen coğrafya bilimi için disiplinler arası etkileşimi sağlayan bir ders laboratuvarı olabileceğine ilişkin birçok araştırma vardır. Bu bağlamda araştırmada, liselerde okul bahçelerinin coğrafya eğitimi faaliyetlerine hangi boyutta dâhil edildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Tarama deseninde gerçekleştirilen çalışmaya Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan okullarda görev yapan coğrafya öğretmenleri katılım göstermiştir. Bu bağlamda 9'u devlet okullarında, 9'u özel okullarda görev yapan 18 coğrafya öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Okul bahçelerinin kullanılma durumunda görülebilecek farklılıklardan dolayı devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin yanı sıra özel okullarda görev yapan öğretmenlerle de görüşülmüştür. Verilerin toplanması aşamasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu nitel veri toplama yöntemlerinden biridir. Görüşme formu geliştirilerek katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesi aşamasında betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanılabilirliğine dair çeşitli yaklaşımları içermektedir. Araştırma sonucunda bahçe kullanımının önündeki engellere ve bu engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik çözümlere ait bulgular elde edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Sınıf dışı öğrenme ortamları, coğrafya, coğrafya eğitimi, okul bahçeleri, bahçe temelli öğrenme



**E-Uluslararası  
Pedandragoji Dergisi**

**Cilt: 1, Sayı: 2, 2021  
ss. 78-93**

**Makale türü:  
Araştırma makalesi**



**Gönderi: 09.06.2021  
Kabul: 02.07.2021**

### Önerilen Atıf

Altan, M. & Ünalı Eser, Ü. (2021). Coğrafya Eğitiminde Sınıf Dışı Öğrenme Ortamlarının Kullanımı: Bahçe Temelli Eğitim, *E-Uluslararası Pedandragoji Dergisi (e-upad)*, 1(2), 78-93. Doi: <https://trdoi.org/10.27579808/e-ijpa.39>

## GİRİŞ

Öğretim etkinlikleri, önceden belirlenen kazanımların öğrenilmesine yönelik olarak, öğretmen ve öğrenci etkileşimini esas alarak planlanan, içeriğinde çeşitli öğretim yöntemi ve tekniklerinin olduğu, öğrencilere kendi düşünme süreçlerinin farkında olması ve bu süreçlerin kontrol edilebilme becerisini kazandıran, sınıf içinde veya dışında gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Öğretim etkinliklerinin içeriğinin çoğu sınıf içinde gerçekleştirilen çalışmalarla verilmeye çalışılsa da yaparak-yaşayarak öğrenmeye imkân sağlayan sınıf dışı öğrenme ortamları sınıf içinde yapılan eğitsel etkinliklerin içeriğini zenginleştirebilir. Sınıf dışında yapılan etkinliklerin öğrenmeyi kalıcı hale getirdiğini gösteren (Akinoğlu, 2005; Çiftçi ve Dikmenli, 2016; Bozdoğan, 2007; Özur, 2010; Sanoğlu ve Küçüksezer, 2017; Binbaşoğlu, 2000; Kılıç, 2001; Tatar ve Bağrıyanık, 2012) birçok araştırma mevcuttur.

Yapılandırmacı eğitim anlayışının benimsendiği modern eğitim sürecinde, dış dünya ile bilgi arasında köprü vazifesi gören sınıf veya okul dışı öğrenme ortamlarının önemi tartışılmakta ve etkin kullanımı önerilmektedir (Karakuş,2006; Demirtaş, 1998; Erdoğan, 2011). Doğa bilimleri için bu ortamlar eğitim ve öğretim sürecinde uygulama alanları oluşturmakta ve formal eğitimi tamamlayıcı rol üstlenmektedir (Karadoğan, 2016). Bu bakımdan sınıf dışı öğretim etkinlikleri sayesinde öğrenciler, soyut olan kavramları somutlaştırabilme, önceden araştırdığı veya sınıf içi etkinliklerle öğrendiği olay ve olguları gerçek görünümüyle tecrübe edebilme ve bilgileri birincil kaynaklardan öğrenebilme imkânı elde etmektedirler.

Sınıf dışı öğrenmeye imkân sağlayan ortamlar, sınıf içinde yapılan eğitsel çalışmalar için bir alternatif mekân olmaktan öte bu çalışmalar için deneysel ortam sağlayan imkânlar bütünüdür. Sadece sınıf içerisinde gerçekleştirilen eğitsel faaliyet çalışmaları, öğrencilerin öğretim sürecinde hayatilik ilkesinden kopuk, doğal çevreden uzak, suni bir eğitsel sürece tabi olmalarına neden olur. Bu anlayışı doğrulayan yaklaşımlardan biri ise sınıf dışı eğitimidir. Toprakçı (2017) sınıf kavramı yerine "derslik" kavramını kullanarak dersliği önce "gerçek ve sanal derslikler" olarak ayırmakta gerçek derslikleri de "okulun yönetsel yetkisinin içinde ve dışında gerçek derslikler" şeklinde isimlendirmektedir. Sınıfın dışında yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinin tümüne "sınıf dışı eğitim (outdoor)" adı verilir (Okur ve Uygun, 2013). Sınıf dışı eğitim; öğretim programının içeriğini desteklemek ve zenginleştirmek amacıyla, sınıfın dışında doğrudan gözlem ve deneyimle bilginin kazanımını savunan, yaparak-yaşayarak öğrenmeye imkân sağlayan eğitim etkinlikleridir. Buna göre bir dersin tümü ya da bir kısmı bu türden ortamlarda gerçekleştirilebilir.

Konusu doğa ve insan arasındaki karşılıklı etkileşimi incelemek olan coğrafya bilimi, yaparak-yaşayarak öğrenme ortamları için çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Yaparak-yaşayarak öğrenme, eğitim sürecinde öğrenciyi merkezine alan, onlara keşfetme fırsatı veren ve yaşantı deneyimleri sunarak öğrenmeyi sınıf dışına taşıyan, bireylerde kalıcı izli öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayan bir yaklaşımdır. Coğrafya derslerinin öğrencilerde ezber gerektiren, sıkıcı ders algısı oluşturmasının başında ise öğretim etkinliklerinin sınıf içi ortamlara sıkıştırılması gelmektedir. Çünkü günlük hayatta öğrencinin karşılaşılabileceği birçok temel kavram ve beceriler bu alanların dışına çıkılmadan öğretilmeye çalışılmaktadır (Çiftçi ve Dikmenli, 2016). Coğrafya dersinin kazanımlarının hayatımızdaki karşılığının neler olduğu ve bu edinimlerin hayatımıza olan etkisinin ne olduğu öğrencilere doğru bir biçimde aktarılsa coğrafya eğitiminden verim alınabilir. Diğer bir deyişle sadece coğrafi bilgiyi öğrenmek yerine, bu bilginin bize neler kazandırdığı, nerede işimize yarayacağı bilgisini öğrenmek gerekir. Coğrafya derslerinin işleniş sürecinde sınıf dışı öğrenme alanlarının kullanımına mümkün olduğunca fazla yer verilmesi ve zaman ayrılması gerekmektedir. Sınıf dışı öğrenme alanları sayesinde öğrenciler günlük yaşamda karşılaştığı olguları, edinmiş olduğu kazanımlarla ilişkilendirip anlamlı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirir (Kubat, 2018).

Okul bahçeleri de sınıf dışı eğitim ve öğretim alanlarından biri arasına girmektedir. Çeşitli zorluklar sebebiyle yapılamayan sınıf dışı eğitim aktivitelerine alternatif olarak okul bahçeleri için geliştirilen program ve uygulamalar kullanılabilir (Gülen, 2021). Okul bahçesi uygulamaları, öğrencilere yakın çevresi ile temas edebilme imkânı veren, öğrendiklerinin pratik yaşamda karşılığını görebilmesine imkân tanıyan, deneysel öğrenme ve uygulama sahalarıdır. Öğrenciler bu uygulama sahaları sayesinde doğrudan deneyimler elde etmekte ve sorunları doğal ortamında görerek çözümler üretebilmektedir (Maloof'tan aktaran Ürey, 2018).

Okul bahçesi uygulamalarının tarihçesine bakıldığında kökeninin bahçe temelli eğitim uygulamalarına dayandığı görülür (Miller'dan aktaran Ürey, 2013). Bahçe temelli eğitim, eğitsel açıdan önem taşıyan deneysel eğitim çalışmalarını içeren ve okul bahçesi alanlarını laboratuvar sahaları olarak kullanan eğitim yaklaşımıdır (Somuncu Demir,2012).

Temel eğitim felsefesini, deneysel eğitim çalışmalarının oluşturduğu, çevresel farkındalık düzeyini, çevreci ve tarımsal okuryazarlık becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bahçe temelli eğitim, doğal yaşam alanlarında müfredatta bütünleştirilmiş bir fikir çalışmasıdır (Subramanian, 2002). Bahçe temelli eğitim, çocukların bağımsız olarak ne yapabileceklerini görmeye yardımcı olarak onlara dinamik bir bakış açısı sağlar ve yeteneklerini görmeye imkân sağlayarak öğretimlerine rehberlik edebilir. Bahçe temelli eğitim, öğrencilerin sürece aktif olarak katılmaları çerçevesinde inşa edilmiştir. Bu eğitim anlayışı, kazanımların gerçek hayattaki pratiğini güçlendirmek için kullanılabilir bir eğitim aracıdır. Bu kazanımlara başarı standartları, sağlıklı yaşam alışkanlıkları, çevre bilinci tutumları örnek verilebilir. Bu özellikleri ile bahçe temelli eğitim anlayışı kişisel yaşam becerilerinin gelişiminde ve temel eğitim sürecinin tüm aşamalarında kullanılabilir. Bahçe temelli eğitim anlayışı temelinde "yaparak - yaşayarak" öğrenme anlayışını barındırır ve öğrencilere etkileşime açık öğrenme alanı imkânı sağlar (Desmond, Grieshop, & Subramaniam, 2002; Bergeron, Schrader, & Williams, 2019; akt. Taşçı, Usbaş Kaya & Önkol Bektaş, 2021).

Coğrafya dersi öğretim programı incelendiğinde bazı konuların, sınıf içi öğretim süreci ile değil; sahada coğrafi gözlem becerisiyle alanda incelemeler yaparak, durumu, olayı ve olguyu anlamaya çalışarak öğrenileceği görülür. Buna göre okul içerisinde bu uygulama alanı imkânını sağlayabilecek en yakın ve uygun ortamın okul bahçeleri olduğu söylenebilir. Coğrafya sosyal bilimler ile fen bilimleri alanlarını bütünleştiren geniş kapsamlı bilimdir (Yaşar, İnal ve Uyanık, 2012). Coğrafya dersinin doğasına uygun, bahçe temelli eğitim anlayışı çerçevesinde tasarlanabilecek okul bahçeleri, disiplinler arası etkileşimi sağlayan bir ders laboratuvarı olabilir.

Bahçe eğitimi ile ilgili alanyazında yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır (Skelly Bradley, 2000; Subramaniam, 2000; Thorp, 2001; Klemmer, 2002; Smith & Motsenbocker, 2005; Akın, 2006; Bulut ve Göktuğ, 2006; Özdemir, 2011; Somuncu Demir, 2012; MCGough, 2013; Karatekin ve Çetinkaya, 2013; Ürey, 2013; Ürey, 2018; AYTEKİN, 2019; Eminel Kutay, 2019; Erözören, 2019; Gülen, 2021; Taşçı, Usbaş Kaya ve Önkol Bektaş, 2021 ). Ancak coğrafya dersi ile ilgili bu yönde bir çalışma bulunmamaktadır.

Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımına ilişkin öğretmenlerin görüşlerine yer veren alanla ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı coğrafya öğretmenlerinin coğrafya eğitiminde okullardaki bahçe alanlarını nasıl kullandıklarına yönelik görüşlerinin bulunmaması alan yazınında hissedilen bir boşluk olarak görülmüştür.

Araştırmanın amacı, coğrafya eğitiminde sınıf dışı eğitsel ortamlarından biri olan okul bahçelerinin kullanılma durumlarını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda coğrafya öğretmenlerinin coğrafya eğitiminde kullanılabilir sınıf dışı öğrenme ortamları hakkında neler bildiği, sınıf dışı öğrenme ortamlarından biri olan okul bahçelerini coğrafya eğitiminde nasıl kullandıkları, okul bahçelerinin coğrafya eğitimine katkılarının neler olduğu yönündeki görüşleri, okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde işlevsel bir biçimde kullanılmasına yönelik önerilerinin neler olduğu, okul bahçelerinin kullanımında ne gibi engellerle karşılaştıkları araştırılmaya çalışılmıştır.

Bu anlamda coğrafya eğitimi görevini üstlenmiş öğretmenlerin bilgi, deneyim ve görüşleri analiz edilerek oluşturulan çalışmanın coğrafya eğitimi özelinde alandaki çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

## YÖNTEM

### Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinin önemli özellikleri arasında doğal ortama duyarlı olması, araştırmacının aynı zamanda katılımcı olması, bütüncül bir bakış açısına sahip olması, algıların ne olduğunu belirleme imkânı vermesi, araştırma desenine esneklik sağlaması ve tümevarımcı analiz içeriğine sahip olması söylenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Öğretmenlerin coğrafya eğitiminde sınıf dışı eğitim alanlardan biri olan okul bahçelerinden hangi boyutta, nasıl yararlandıklarını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada tarama deseni modeli kullanılmıştır. Tarama modellerinin amacı incelemeye değer bir durumu doğrudan var olduğu biçimde betimlemektir (Karasar, 2005, s. 77). Araştırma verilerinin toplanma aşamasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Kullanılan bu teknik nitel veri toplama tekniklerine örnektir.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde görüşmeye ait sorular ve ilkeler önceden belirlenir. Bu teknikte görüşme esnasında oluşan atmosfere ve katılımcının konuya ilişkin ilgi ve bilgi durumlarına göre esneklik sağlanabilir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010).

Bu doğrultuda devlet ve özel okullarında görev yapan coğrafya öğretmenleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu teknikte toplanan veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Verilerin sunumunda ise tablo ve grafiklerden faydalanılmıştır.

### Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde araştırmanın konusu doğrultusunda maksimum çeşitleme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kullanılan teknik amaçlı örnekleme yöntemlerinden biridir. Amaçlı örnekleme yöntemleri konuya ilişkin içerik zenginliği olduğu belirlenen durumlarda araştırmacıya detaylı inceleme yapma imkânı sağlar (Yıldırım & Şimşek 2013).

Amaçlı örnekleme yönteminin temel olarak iki özelliği vardır. Bu yöntem olası olmayan ve seçkisiz olmayan bir örneklem yöntemidir. Amaçlı örnekleme istenilen ölçütleri karşılayan veya belirli özelliklere sahip özel durumların çalışılması noktasında tercih edilebilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Bu doğrultuda, araştırmanın çalışma grubunu 9'u devlet okulunda görev yapan 9'u da özel okulda görev yapan coğrafya öğretmenleri oluşturmaktadır.

### Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanımı uygun görülmüştür. Görüşme formuna son şekli verilmeden önce formun pilot uygulaması yapılmıştır. Uzman görüşü için coğrafya eğitimi alanında ve eğitim bilimleri alanında uzman kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Böylelikle kapsam geçerliği yapılan görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcılar bilgilendirilerek görüşmeler kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler bittikten sonra kaydedilen veriler yazılı metin haline dönüştürülmüştür. Bu bağlamda her iki okul türünde görev yapan coğrafya öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler öğretmenlerin görevli olduğu kurum türüne göre karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılan bulgular neticesinde katılımcıların ifadelerindeki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin coğrafya eğitiminde okul bahçelerinin kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemek için yanıtlamaları istenilen açık uçlu sorular şunlardır:

- 1- Coğrafya eğitimine katkı sağlayabilecek sınıf dışı okul ortamları hangileridir?



- 2- Coğrafya eğitiminde okul bahçelerini nasıl kullanıyorsunuz?
- 3- Okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine katkıları nelerdir?
- 4- Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımı önündeki engeller ya da sorunlar nelerdir?
- 5- Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde işlevsel bir biçimde yararlanılabilmesi için neler önerirsiniz?

### Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analiz aşamasında veri analiz tekniklerinden betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu analiz tekniğinde verileri araştırmacı iki şekilde sunabilir. Bunlardan ilki verileri önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde düzenleyerek sunmaktır. İkincisi ise araştırmada kullanılan sorular kapsamında sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Görüşmeler bittikten sonra görüşme bulguları yazılı metinlere dönüştürülmüştür ve çalışmaya ait soruların çözümlenmesinde kullanılmıştır. Görüşme verileri yazılı metne aktarılırken görüşlere ait sayı adeti tabloya frekans olarak kaydedilmiştir. Bu aşamada kodlama anahtarını geliştirilmesine gerek duyulmuştur. Bu kısım formdaki sorularla ilgili cevapların ilişkilendirilmesi sonucu düzenlenmiştir. Görüşme kodlama anahtarında veriler düzenlenerek tanımlanır ve verilerin içeriği gerekli durumlarda doğrudan katılımcıların görüşleri ile zenginleştirilerek desteklenir. Bu esnada dikkat edilmesi gereken hususlar; yalın bir dil kullanımı ve tekrar eden lüzumsuz cümlelerden kaçınmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Kodlama anahtarının oluşturulup düzenlenmesinin ardından yapılan kodlamalarda "görüş ayrılığı" ve "görüş birliği" durumunu tespit etmek için araştırmacı ve bir uzman formları elde edilen kodlama anahtarına kaydedilmiştir (Miles ve Huberman, 1994 ve Türnüklü, 2000'den akt., Malkoç, 2014).

Bu aşamada ise Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik hesaplamalarında kullandığı formülle hesaplamalar yapılmıştır. Bu aşamada güvenilirlik hesaplamasında kullanılan formül şu şekildedir: Güvenirlik Formülü = Görüş Birliği x100 / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı (Miles ve Huberman, 1994'ten akt., Malkoç, 2014)

Güvenirlik sağlanması için elde edilen sonucun %80-%90 gibi değerlere yaklaşması veya bu değerleri geçmesi gerekir (Miles ve Huberman, 1994'ten akt., Malkoç, 2014). Veri analizi için güvenilirlik değeri bu formülün hesaplanması sonucu elde edilmiştir. Coğrafya öğretmenleri için hesaplanan güvenilirlik değeri %90-100 arası değişim göstermiş ve hesaplanan güvenilirlik ortalaması %96 olarak hesaplanmıştır. Çizelge 1'de coğrafya öğretmenleri için hesaplanan görüşme kodlama anahtarındaki bulunan soruların güvenilirlik yüzdesi değerleri gösterilmiştir.

**Çizelge 1. Görüşme Kodlama Anahtarında Bulunan Sorular İçin Hesaplanan Güvenirlik Yüzdeleri**

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri (%)
1	100
2	90
3	95
4	95
5	100

Güvenirlik değerlerinin hesaplanmasından sonraki aşamada araştırma verileri ile tespit edilen temaların birbiriyle ilişkisi incelenerek temalara ait frekans değerleri belirlenmiştir. Veriler kodlama anahtarına göre düzenlenmiş ve içeriği gerekli görülen yerlerde bulgular referans alınarak doğrudan yapılan alıntılarla desteklenmiştir. Bu aşamada yapılan alıntılarda katılımcıların kod isimlerine "Necati öğretmen görüşünü... olarak ifade etmiştir." örneğindeki gibi yer verilmiştir.

Her iki okul türünde görev yapan coğrafya öğretmenleri ile yapılan görüşme sonucu elde edilen veriler öğretmenlerin görevli olduğu kurumun türüne göre karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılan bulgular neticesinde katılımcıların ifadelerindeki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir.

## BULGULAR

Araştırmanın bu bölümü, coğrafya öğretmenleri ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda ulaşılan verilerin betimsel analizi neticesinde edinilen bulgular ve yorumlar kısmını içermektedir.

### 1- Coğrafya Eğitiminde Yararlanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

Coğrafya öğretmenlerine görüşmeler esnasında ilk aşamada "Coğrafya eğitimi için kullanılabilecek sınıf dışı okul ortamları hangileridir?" sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Çizelge 2'de görülmektedir.

**Çizelge 2.** Coğrafya Eğitiminde Yararlanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

Devlet Okullarında Görevli Coğrafya Öğretmenleri	(N=9)	Özel Okullarda Görevli Coğrafya Öğretmenleri	(N=9)
Okul Bahçesi	9	Kütüphane	9
Kütüphane	9	Müze	9
Müze	7	Okul Bahçesi	7
Konferans Salonu	6	Konferans Salonu	6
Sanal Ortamlar	5	Meteoroloji İstasyonları	5
Milli Parklar	5	Botanik Bahçeleri	5
Meteoroloji İstasyonları	4	Jeolojik Alanlar	4
Hayvanat Bahçesi	3	Ören Yerleri	3
Bilim Merkezi	1	Akvaryumlar	1
Çevre Kulüpleri	1	Teknoparklar	1
Baraj Alanı	1	Endüstriyel Kuruluşlar	1
		Planetaryumlar	1
		Arboretumlar	1
<b>Toplam Görüş Sayısı</b>	<b>51</b>	<b>Toplam Görüş Sayısı</b>	<b>53</b>

Coğrafya eğitiminde yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamlarına yönelik hem devlet okullarında hem de özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinin benzer ifadeleri incelendiğinde; okul bahçesi, kütüphane, müzeler, konferans salonu, meteoroloji istasyonu yanıtlarını verdikleri görülmüştür. Devlet okullarında görevli coğrafya öğretmenleri sanal ortam, milli parklar, hayvanat bahçesi, bilim merkezi, çevre kulüpleri, baraj alanı gibi mekânları özel okullar bünyesinde görev yapan öğretmenlerden farklı olarak ortaya koymuşlardır. Özel okullarda görevli coğrafya öğretmenleri ise devlet okulları bünyesinde görevli coğrafya öğretmenlerinden farklı olarak; botanik bahçeleri, jeolojik alanlar, akvaryumlar, ören yerleri, teknoparklar, endüstriyel kuruluşlar, planetaryumlar, arboretumlar gibi ortamları dile getirmişlerdir.

Coğrafya öğretmenlerinin çoğunluğu coğrafya eğitiminde kullanılabilecek birden fazla sınıf dışı eğitim ortamı dile getirmişlerdir. Örneğin Necati öğretmen görüşünü "Eğitim-öğretim deyince aklımıza ilk gelen tabii ki okullardır. Ancak eğitim-öğretim sadece okulda yapılmaz. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği; okul bahçelerimiz, müzeler, milli parklar, bilim merkezleri, çevre kulüpleri, kütüphaneler, hayvanat bahçeleri vb. yerler okul dışı öğrenme ortamlarıdır. Özellikle konusu doğa ve insan arasındaki karşılıklı ilişkiyi inceleme olan coğrafya dersi için sınıf dışı öğrenmenin daha verimli ve daha etkili olacağını düşünüyorum." şeklinde ifade etmiştir.



## 2- Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı

Coğrafya öğretmenlerine ikinci soru olarak "Coğrafya eğitiminde sınıf dışı okul ortamlarından olan okul bahçelerinden nasıl yararlanıyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Çizelge 3'te görülmektedir.

**Çizelge 3. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımı**

Devlet Okullarında Görevli Coğrafya Öğretmenleri (N=9)	Özel Okullarda Görevli Coğrafya Öğretmenleri (N=9)		
Hava olaylarını gözleme ve bulguları grafiğe aktarma	5	Hava olaylarını gözleme ve bulguları grafiğe aktarma	8
Toprak konusu anlatımı	4	Toprak konusu anlatımı	6
Çevredeki doğal ve beşeri unsurların ayırt edilmesi	4	Çevredeki doğal ve beşeri unsurların ayırt edilmesi	5
Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapma	3	Günlük sıcaklık farkı gözlemi yaptırma	3
Çevredeki bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunma	2	Gece ile gündüz sıcaklık farkı gözlemi yaptırma	2
Yaşadığı mekânın krokisini çizme	1	Su kaynakları ve sürdürülebilir kullanımı konusu anlatımı	1
<b>Toplam Görüş Sayısı</b>	<b>19</b>	<b>Toplam Görüş Sayısı</b>	<b>23</b>

Coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden yararlanma ve bu ortamlarda yapılan çalışmalara ilişkin her iki tür okul öğretmenlerinin görüşlerine bakıldığında okul bahçelerinden yararlanma durumlarının bir kısmının benzer olduğu görülmektedir. Bu durumlar; hava olaylarını gözleme ve bunları grafiğe kaydetme, toprak konusu anlatımı, çevredeki doğal ve beşeri unsurların ayırt edilmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenleri farklı olarak doğal afetlere yönelik hazırlık yapma, çevredeki bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunma, yaşadığı mekânın krokisini çizme durumlarını dile getirmişlerdir. Özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenleri devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenlerinden farklı olarak; günlük sıcaklık farkı gözlemi yaptırma, gece ve gündüz süre farkı gözlemi yaptırma ve su kaynakları konusu anlatımı ve sürdürülebilir kullanımı çalışmalarında yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

Coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden yararlanma ve bu ortamlarda yapılan çalışmalara ilişkin öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında her iki okul türünde görev yapan coğrafya öğretmenlerinin çoğu "Hava Olaylarını Gözleme ve Bulgularını Grafiğe Aktarma" yanıtı vermişlerdir. Aysima öğretmen bu görüşünü; "Genellikle hava gözlemi yaptırmak için öğrencilerimi okul bahçesine çıkarıyorum. Hatta geçen senenin tüm dokuzuncu sınıflarına okul bahçesinde bir haftalık hava olaylarını gözlem çalışması yaptırдым. Hava durumu şeridinde o gün gördükleri hava durumunu doldurmalarını ve sıcaklık değerlerini yazmalarını istedim. Ayrıca öğrencilere hava olaylarını gözlemleyerek sonuçlarını resimli grafiklere aktarmaları amacıyla birer termometre, haftalık hava durumu tablosu ve hava olayları grafiği içeren çalışma yaprağı dağıttım." biçiminde ifade etmiştir. Taner öğretmen ise "Çevredeki Bir Yerin Konumu İle İlgili Çıkarımlarda Bulunma" görüşünü "Öğrencilerde hem konum analizi yapabilme hem de bulunan mekânda gerek teknolojik aletler yardımı ile gerekse doğal yöntemler ile yön tayin edebilme becerisi için okul bahçesinde çalışmalar yaptırıyorum. Örneğin saat ile yön bulma, bahçede çubuk yöntemi ve pusula ile yön bulma, ağaç ve taşların yosunlu taraflarına ve karınca yuvalarına bakarak yön bulma, etkinlikleri yaptırmıştım. Bu tip etkinliklerin günlük yaşamda karşılığını görmek öğrencilerde kalıcı öğrenmelere imkân tanıyor. Hepsinin konuya ilgisinin arttığını gözlemlemiştim." şeklinde desteklemiştir.

### 3- Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Katkıları

Coğrafya öğretmenlerinden "Okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine yapacağı katkıların neler olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Çizelge 4'te görülmektedir.

**Çizelge 4. Okul Bahçelerinden Yararlanmanın Coğrafya Eğitimine Katkıları**

Devlet Okullarında Görevli Coğrafya Öğretmenleri	(N=9)	Özel Okullarda Görevli Coğrafya Öğretmenleri	(N=9)
Öğrenilenlerin kalıcılığını artırıyor	3	Dersi eğlenceli hale getiriyor	3
Yaparak yaşayarak öğrenmeye imkân sağlıyor	2	Öğrenilenlerin kalıcılığını artırıyor	2
Dersi eğlenceli hale getiriyor	2	Yaparak yaşayarak öğrenmeye imkân sağlıyor	2
Doğa bilinci ve duyarlılığını geliştiriyor	1	Dersin içeriğini yansıtmaya imkân tanıyor	1
Sosyalleşmenin ve iletişimin artmasını sağlıyor	1	Merak duygusunu geliştiriyor	1
Öğrencilerin güdülenmesini artırıyor	1	Farklı bakış açısına olanak sağlıyor	1
Dersi ezber olmaktan kurtarıyor	1	Bütün duyuların öğrenme için kullanımını sağlıyor	1
<b>Toplam Görüş Sayısı</b>	<b>11</b>	<b>Toplam Görüş Sayısı</b>	<b>11</b>

Okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine yapacağı katkılarına ilişkin her iki tür okulda görev yapan coğrafya öğretmenleri; öğrenilenlerin kalıcılığını arttırması, yaparak yaşayarak öğrenmeye imkân sağlaması, dersi eğlenceli hale getirmesi görüşlerinde hemfikirlerdir. Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenleri özel okul öğretmenlerinden farklı olarak bahçe ortamların; doğa bilinci ve duyarlılığını geliştirmesi, sosyalleşmenin ve iletişimin artmasını sağlaması, öğrencilerin güdülenmesini arttırması, dersi ezber olmaktan kurtarması şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Özel okullarda görevli öğretmenler ise farklı olarak; dersin içeriğini yansıtmaya imkân tanınması, merak duygusunu geliştirmesi, farklı bakış açılarına imkân sağlaması, bütün duyuların öğrenme için kullanımına imkân tanınması görüşlerini ifade etmişlerdir.

Okul bahçelerinden yararlanmanın coğrafya eğitimine yapacağı katkılarına ilişkin her iki tür okulda görev yapan coğrafya öğretmenlerinin çoğu "Öğrenilenlerin Kalıcılığını Arttırması" yanıtını vermişlerdir. Mehmet öğretmen görüşünü "Bir defa sınıfta vermiş olduğum bilgilerin kalıcılığı günlük hayatta ne kadar karşılık bulduğu ile doğru orantılı. Okul bahçesi bana bu anlamda olanaklar sunuyor. Mesela derste güneş ışınları en dik geldiği vakit gölge boyu en kısa olur dediğimde bunu bahçede bir kısa çubuk yardımı ile kanıtlayabiliyorum. Öğrenci bunu salt bir bilgi olarak duyduğunda anlam veremiyor." biçiminde ortaya koymuştur. Taner Öğretmen ise görüşünü "Coğrafya dersi yapı itibari ile görselliğe ve kanıta dayalı bir ders. Temel felsefesi doğa ile insan etkileşimini incelemek olan bir derste aktarılan bilginin doğada karşılığını göstermek bu noktada büyük önem taşıyor. Bulut tiplerini anlattığım bir ders esnasında bulut tiplerinden birkaçını okul bahçesinde gösterdiğimde öğrenci bilgi ile görseli sentezleme imkânı yakalıyor. Bunca yıllık deneyimime dayanarak söylemek gerekirse öğrenci bu tip bilgileri benimsiyor." şeklinde ifade etmiştir.

### 4- Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımının Önündeki Engeller

Coğrafya öğretmenlerinin görüşmeler sırasında dördüncü olarak "Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımını engelleyen sorunlar nelerdir?" sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Çizelge 5'te görülmektedir.

**Çizelge 5. Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Kullanımının Önündeki Engeller**

Devlet Okullarında Görevli Coğrafya Öğretmenleri (N=9)	Özel Okullarda Görevli Coğrafya Öğretmenleri (N=9)
Bahçedeki alan yetersizliği	Zamanın yetersiz olması
Zamanın yetersiz olması	Bahçedeki alan yetersizliği
İdarecilerin ve velilerin olumsuz tutumu	İdarecilerin ve velilerin olumsuz tutumu
Bütçe yetersizliği	Programın yoğun olması
Öğrencilerin dikkatinin dağılması	Güvenlik problemleri
Öğrenci sayısının fazla olması	Mevsimsel etmenler
Ders içeriğini etkinliklerle birleştirme sorunu	
<b>Toplam Görüş Sayısı</b>	<b>Toplam Görüş Sayısı</b>
<b>34</b>	<b>17</b>

Hem devlet okullarında hem de özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinin, okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanımını engelleyen sorunlara yönelik olarak zamanın yetersiz olması, bahçedeki alan yetersizliği, idareci ve velilerin olumsuz tutumu görüşlerinde hemfikir oldukları görülmektedir. Devlet okulları bünyesinde görevli coğrafya öğretmenleri, özel okullarda görevli coğrafya öğretmenlerinin görüşünden ayrı olarak; bütçe yetersizliğini, öğrencilerin dikkatinin dağılmasını ve öğrenci sayısının fazla olmasını engelleyici bir faktör olarak ifade etmişlerdir. Özel okullardaki coğrafya öğretmenleri programın yoğun olmasını, güvenlik problemlerini ve mevsimsel etmenleri bir sınırlılık olarak ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin görüşlerinin 14'ünde ortaya çıkan "Bahçedeki Alan Yetersizliği" görüşüne ilişkin Mevlüt öğretmen " *Maalesef bahçemizin büyük kısmı beton durumunda. Bunu sevmiyorum açıkçası. Okulumuzun spor salonu olmadığı için bahçenin büyük kısmı buna ayrıldı. Beton kısmı azaltıp yeşil alan açmayı düşünüyorum. En azından okul da ferah nefes alınabilir bir ortam oluştururuz. Çocuklara da bu işin sorumluluğunu vermek isterdim. Alan bakımından okulumuz maalesef küçük. Okulların bahçelerimizin belli standartlara göre çevre yapısı dikkate alınarak yapılması gerektiğini düşünüyorum.* " şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Mehmet öğretmen ise görüşlerini " *Bulduğum okulun bahçesi şehir içinde kaldığı ve betonlaşmaya maruz kaldığı için okul bahçesini kullanmakta zorluk çekiyorum. Çoğunluğu beton olan bahçede alan yetersizliğinden dolayı öğrenciler toprakla, yeşillikle temas edemiyor tabi. Oysa okul bahçelerindeki alan yetersizliği yine en çok öğrenciyi etkiliyor. Sadece kendi dersim için söylemiyorum tabi bunu. Öğrenciler zamanının çoğunu bahçede geçirmekte zaten. Siz öğrenciye ve öğretmene alan oluşturmadığınız sürece eğitimden de yeterli verimi almanız zorlaşır. Doğanın içinde olan okullarda bahçenin etkin kullanımı daha mümkün tabi.* " şeklinde açıklamıştır.

### 5- Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Etkin Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Coğrafya öğretmenlerinin "Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde işlevsel bir biçimde kullanılabilmesine yönelik neler önerirsiniz?" sorusu yöneltilmiş ve yanıtlar alınmıştır. Öğretmenlerin soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Çizelge 6'da görülmektedir.

Coğrafya öğretmenlerinin okul bahçelerini coğrafya eğitiminde etkin bir biçimde kullanılabilmesi için önerileri incelendiğinde çeşitli benzerlikler ve farklılıklar görülmektedir. Benzer görüşlere bakıldığında; okul bahçeleri öğrenme sürecini destekleyecek biçimde düzenlenmesi, idare kaynaklı engellerin azaltılması, gerekli araç gereç temininin sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Devlet okullarında görev yapan coğrafya öğretmenleri, özel okullarda görev yapan coğrafya öğretmenlerinden farklı olarak; öğretim programının bahçe uygulamasına uygun olarak düzenlenmesini, bahçe temelli eğitimin yaygınlaşması için öğretmenlere seminerler verilmesini ve akademisyenlerin bu konuda daha fazla araştırma yaparak, teşvik edici roller alması gerektiğini vurgulamışlardır. Özel okullardaki coğrafya öğretmenleri ise devlet okullarındaki coğrafya öğretmenlerinden farklı olarak; öğretmenlerin yaratıcı etkinlikler tasarlaması gerektiğini,

diğer branşlar ile işbirliği yapılmasının önemini ve öğrenci ile velilerinin bilinçlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

**Çizelge 6.** Okul Bahçelerinin Coğrafya Eğitiminde Etkin Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Devlet Okullarında Görevli Coğrafya Öğretmenleri	(N=9)	Özel Okullarda Görevli Coğrafya Öğretmenleri	(N=9)
Okul bahçesi öğretimi destekleyecek şekilde düzenlenmeli	4	Okul bahçesi öğretimi destekleyecek şekilde düzenlenmeli	5
Öğretim programları uygun hale getirilmeli	3	İdare kaynaklı engellerin azaltılması	3
İdare kaynaklı engellerin azaltılması	2	Öğretmenlerin yaratıcı etkinlikler tasarlaması	2
Gerekli araç gereç temininin sağlanması	2	Gerekli araç gereç temininin sağlanması	2
Öğretmenlere seminerler düzenlenmeli	1	Diğer branşlarla iş birliği yapılması	2
Akademisyenlerin daha fazla araştırma yapması ve teşvik etmesi	1		
<b>Toplam Görüş Sayısı</b>	<b>13</b>	<b>Toplam Görüş Sayısı</b>	<b>14</b>

Öğretmenlerin okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde kullanılabilmesi daha işlevsel kullanılabilmesine ilişkin görüşlerinin çoğu "Okul Bahçesi Öğrenme Sürecini Destekleyecek Şekilde Düzenlenmeli" şeklindedir. Sadık öğretmen görüşünü " *Öncelikle bahçeyi hangi konunun anlatımında ya da desteklemesinde kullanacağız bunu belirlememiz lazım. Bundan sonraki en önemli adım ise okul bahçesini buna uygun hale getirmek olacaktır.* " biçiminde ifade etmiştir. Işıl öğretmen ise görüşünü " *Derse yönelik verim almak istiyorsak sınıf içinde veya dışında olsun yapılacak etkinliğe dair bir ders planımızın olması lazım. Nasıl ki sınıf içinde işleyeceğimiz ders için ilgili materyali sınıfa getiriyorsak bahçede yapacağımız bir uygulama için de öncesinde orada bir hazırlığımızın olmasının şart olduğunu düşünüyorum.* " şeklinde ifade etmiştir.

## SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Öğretmenlerin coğrafya eğitiminde yararlanılabilecek sınıf dışı eğitim ortamları sorusuna yönelik en çok okul bahçesi, kütüphane, müze, konferans salonu ve meteoroloji istasyonları cevabını verdiği görülmüştür. [Malkoç ve Kaya'nın \(2015\)](#), belirttiği gibi dersin içeriğine yönelik öğretilmesi amaçlanan kazanım hedeflerine ulaşılabilmesi için okulda öğrenme alanına zenginlik katan "çok amaçlı salon, okul bahçesi, kütüphane, eğitsel kol odası, spor salonu, sergi alanı, koridor" gibi alanlardan yararlanılabilir.

Coğrafya eğitimi için bahçe temelli eğitim faaliyetlerinde belirleyici faktörlere; ders programı yapısı, idarecilerin ve velilerin tutumu, zaman ve okulun bahçe yapısının uygunluğu örnek verilmiştir. Bu alanlardan etkin bir biçimde yararlanamayışın nedenleri arasında ise okulun bahçesinin alan bakımından yeterli olmaması, öğretim programlarının yoğunluğu, zamanın yetersiz olması, öğrenci sayısının fazla olması ve bütçe yetersizliği sayılmıştır. [Çengelci \(2013\)](#), hem toplumsal hem ekonomik koşulları benzerlik gösteren okullarda görevli olan öğretmenlerin sınıf dışı eğitime olanak sağlayan öğrenme alanlarının kullanımında "zaman sorununun yanı sıra ekonomik sorunlar, bürokratik engeller organizasyon sorunları, ailelerin sınıf dışı etkinliklere izin vermemesi "gibi sorunlarla karşılaştığını belirtmiştir.

Her iki okul türünde görevli olan coğrafya öğretmenleri okul bahçelerinin coğrafya eğitimine olumlu katkılarda bulunacağını ifade etmişlerdir. Katılımcılar bu mekânların; öğrencilerde kalıcı izli öğrenmelere imkân sağladığını, dersleri eğlenceli hale getirdiğini, yaparak

yaşayarak öğrenme deneyimine imkân sağladığını, öğrencilerin sosyal iletişim becerilerini desteklediğini ve öğrencilerde merak duygusunu geliştirdiğini belirtmişlerdir. Doğal ortamın unsurları ile içeriği zenginleştirilen okul bahçeleri öğrencilerde kavrama düzeyini geliştirir, hayal etme gücünü ve yaratıcılık becerilerini destekler. Pedagojik değerlere sahip olan okul bahçeleri çeşitli etkinliklerde öğrencilere deneyim olanakları sunmaktadır (Hauser, 2002'den akt. Özdemir,2011).

Okul bahçelerinin eğitsel faaliyetlerde kullanımına engel teşkil eden bazı faktörlerde öğretmenlerin hemfikir oldukları görülür. Bunlara; bahçedeki alan yetersizliği, zamanın yetersiz olması ve idareci ve velilerin olumsuz tutumu gibi etmenler örnek verilmiştir. Öğretmenlerin okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik önerilerine bakıldığında bunların genelde engel teşkil eden problemlere yönelik çözüm niteliğinde olduğu söylenebilir. Bilhassa okul bahçelerinin öğrenme sürecini zenginleştirecek bir biçimde tasarlanması, idare kaynaklı engellerin azaltılması ve gerekli araç gereç temininin sağlanması dile getirilen başlıca önerilerdir.

Araştırmada, coğrafya eğitiminde kullanılabilecek sınıf dışı öğrenme ortamlarının nereler olduğuna yönelik soruya coğrafya öğretmenlerinin çoğunlukla çalıştıkları okulların fiziki ortamları doğrultusunda yanıtlar verdikleri belirlenmiştir. Bu görüşleri destekleyen çalışmalar da mevcuttur. Malkoç'un (2014), "Eğitim ve öğretim ortamlarına sınıf içi mekân örnek verilebileceği gibi sınıf dışı ortamlar da örnek verilebilir. Bu ortamlar eğitsel süreçlerde etkili bir biçimde kullanıldığında öğrenmelerde kalıcılığın sağlanması mümkün olabilir" ifadesi bu görüşü destekler niteliktedir.

Coğrafya derslerinin işleniş sürecinde okul dışı öğrenme etkinliklerine mümkün olduğunca fazla yer verilmesi ve zaman ayrılması gerekmektedir. Coğrafya derslerinin öğrencilerde ezber gerektiren, sıkıcı ders algısı oluşturmasının başında öğretim etkinliklerinin sınıf içi ortamlara sıkıştırılması gelmektedir. Çünkü günlük hayatta öğrencinin karşılaşabileceği birçok temel kavram ve beceriler bu alanların dışına çıkılmadan öğretilmeye çalışılmaktadır (Çiftçi ve Dikmenli, 2016).

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin okul bahçesi ortamından yararlandıkları ve bu ortamlarda çeşitli çalışmalar yaptıkları da anlaşılmaktadır. Ancak buraların kullanımında idareci ve velilerin olumsuz tutumu, zamanın ve fiziki ortamların uygunluğu önemli etmenler olarak ortaya konmuştur. Çiftçi ve Dikmenli (2016) yapmış oldukları çalışmada bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Yapılan araştırmada coğrafya eğitimi için okul bahçelerinin kullanımına yönelik faaliyetlerin artırılmasına ilişkin belirtilen görüşlerin çoğunu bütçe imkânlarının iyileştirilmesi, idare kaynaklı sorunların azaltılması, zaman yetersizliğinin giderilmesi, öğrenci ve velilerin bu konu özelinde bilinçlendirilmesiyle farkındalığın artırılması oluşturmaktadır. Ürey (2013), yapmış olduğu çalışmada bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Ürey tarafından yapılan araştırmada kendileriyle görüşme yapılan öğretmenler, bahçe etkinliklerinin öğrencilerde kalıcı öğrenmelere olanak sağladığını ve yaparak yaşayarak öğrenmeler için deneysel bir öğrenme alanına imkân verdiğini belirtmişlerdir. Öğrenciler bu sahalarda doğrudan deneyimler sağlayarak sorunları bizzat ortamında görüp yeni çözüm yolları oluşturabilirler. Çocukların öğrenme alanlarını kendilerinin tasarlayabilmesi, onların bu öğrenme alanlarını benimsemesine ve bu ortamlarda yapılacak eğitsel faaliyetlerin sorumluluğunu alma ve beraberinde kendi kararlarını alıp bunları uygulamaya koyma becerisini artırabilir şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Araştırmada, coğrafya öğretmenlerinin çevre bilinci oluşturmaya yönelik bazı etkinliklerde okul bahçelerinden yararlanılabileceği görüşünü dile getirdikleri belirlenmiştir. Karatekin ve Çetinkaya'nın (2013) yapmış oldukları çalışmada bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Yapılan araştırmada çocukların çevreye karşı duyarlı bireyler olabilmeleri için okul bahçelerinin bu amaca yönelik bir takım bilgi, tutum, beceri ve davranışların kazandırılacağı bir mekân haline dönüştürülmesi gerekmektedir düşüncesi yer almaktadır. Öznacar, Güllaç ve Gülay (2010) yapmış oldukları çalışmada bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Yapılan araştırmada yapılandırmacı anlayışa göre oluşturulan ilköğretim programları içinde yer alan çevre konularının

öğretiminde öğrenilenlerin yaşama geçirilmesi için okul bahçelerinden etkin bir şekilde yararlanılmalıdır görüşü yer almaktadır.

Araştırmada coğrafya öğretmenlerin, coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden yararlanmayı engelleyen sorunlardan biri olan eğitime ayrılan zamanın yetersizliği sorununu dile getirdikleri belirlenmiştir. [Gülen'in\(2021\)](#) yapmış olduğu çalışmasında bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Gülen araştırmasında öğretmenlerin zamanla ilgili yaşadıkları problemi de dile getirmiştir. Bu bağlamda okul bahçelerine daha fazla yer verilecek şekilde planlamalar yapılması ve öğretmenlerin okul bahçesinde ders işlemek için ekstra zamana ihtiyaç duyma problemlerine çözüm oluşturulması önerilmektedir.

Coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden faydalanma ve bu ortamların fonksiyonel bir şekilde kullanımına yönelik kimi öğretmenler, okulların bahçe alanlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Okullardaki bahçe alanlarının yetersizliğinin yanında gerekli donanım eksikliği de önemli bir sorun olarak görülmüştür. [Gülen'in \(2021\)](#) yapmış olduğu çalışmasında bu görüşü destekleyen ifadeler yer almaktadır. Gülen tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin dile getirdiği problemler arasında okul bahçesinde kullanılmak üzere ihtiyaç duyulan araç-gereçlerin yetersiz oluşu ve okul idaresiyle ilgili yaşanan problemler gösterilmektedir. Bu bağlamda okul yönetimi ile öğretmenler arasındaki iletişimin güçlendirilip okul bahçesinde kullanılmak üzere ihtiyaç duyulan araç ve gereçlerin temin edilmesi ve ortak bir çözüme varılması önerilmektedir.

Araştırmada, coğrafya eğitiminde okul bahçelerinden yararlanma ve bu ortamları işlevsel bir biçimde kullanmaya yönelik öğretmenlerin kimi önerileri, okul bahçesinin öğrenme sürecini destekleyecek bir biçimde düzenlenmesi, gerekli araç gereç teminin sağlanması ve idare kaynaklı engellerin azaltılması şeklindedir. Bu anlamda araştırmada dile getirilen öneriler [Taşçı, Kaya ve Bektaş \(2021\)](#), [Kaçan, Halimatov ve Kartaltepe \(2017\)](#), [Çiftçi ve Dikmenli \(2016\)](#) ve [Gülen \(2021\)](#), tarafından yapılan okul bahçeleri ve sınıf dışı öğrenme ortamlarında yapılan çalışmalarda öğretmenlerin karşılaştıkları engeller ile belirttikleri çözüm odaklı ifadeler benzerdir.

### Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda öneriler uygulamaya yönelik başlık altında ele alınmıştır. Bu anlamda coğrafya eğitimi görevini üstlenmiş öğretmenlerin bilgi, deneyim ve görüşleri analiz edilerek oluşturulan çalışmanın coğrafya eğitimi özelinde alandaki çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

### Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Okul bahçelerinin coğrafya eğitiminde daha etkili kullanılabilmesi için öğretim programında bahçe uygulamaları ile alakalı yapılabilecek etkinlikler için bütçe sağlanabilir.
- Bahçelerde yapılacak eğitsel faaliyetlerin artırılabilmesi için müfredat yoğunluğunun ve eğitimcilerin konuya ilişkin sorunları azaltılabilir.
- Bahçe temelli eğitimin, coğrafya eğitime yönelik faaliyetlerin düzenlenme sürecinde idare kaynaklı sorunlara yönelik çözümler üretilebilir.
- Okul bahçesinde yapılacak öğretimi destekleyen eğitsel çalışmalara katılım için öğrencilerin ve velilerin konuya ilişkin farkındalığı artırılabilir.
- Okul bahçelerinde düzenlenmek isteyen uygulamalar için öğretmenlere bütçe konusuna destek olunmalı, öğretmenlerin şevk ve heyecanları azaltılmamalıdır.
- Bahçe alanına sahip okulların bu alanları öğrenme sürecini destekleyecek biçimde yeniden düzenlenebilir.



## KAYNAKÇA

- Akın, Z. Ş. (2006). *Çocuklar için iyileştirme bahçeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akınoğlu, O. (2005). Coğrafya eğitiminin etkililiği ve sorunları, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (12), 77-96.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamaları*. Sakarya: Sakarya.
- Aytekin, S. (2019). *Okul bahçelerinin ilkokul 4.sınıf öğrencileri ve öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi: Ağrı ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Berberoğlu Okur, E., & Uygun, S. (2013). Sınıf dışı eğitimin dünyadaki ve Türkiye'deki gelişiminin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 32-42.
- Bergeron, L., Schrader, D., & Williams, K. (2019). Guest editors' introduction: Unpacking the role of assessment in problem and project-based learning. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, 13(2). <https://doi.org/10.7771/1541-5015.1936> sayfasından erişilmiştir.
- Binbaşıoğlu, C. (2000). *Okulda ders dışı etkinlikler*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Bozdoğan, A.E. (2015). Okul dışı çevrelere eğitim amaçlı gezi düzenleyebilme öz- yeterlik inancı ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 9(1), 111-129.
- Bulut, Y., & Göktaş, H. T. (2006). Sağlık bulma yönünde çevresel bir etken olarak iyileştirme bahçeleri. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 9-15.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem.
- Çiftçi, T., & Dikmenli, Y. (2016). Coğrafya öğretmenlerinin okul dışı coğrafya öğretimine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 363-382.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulama Bilimleri*, 13(3), 1823-1841.
- Demirtaş, A. (1998). Temel eğitimimizin temel sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3), 51-63.
- Desmond, D., Grieshop, J., & Subramaniam, A. (2002). Revisiting garden based learning in basic education philosophical roots, historical foundations, best practices and products, impacts, outcomes, and future directions. *International Institute for Educational Planning, Paris, France*. [http://www.fao.org/fileadmin/templates/ERP/2013/link\\_Virtual\\_pub/GBL\\_paper\\_for\\_SD.pdf](http://www.fao.org/fileadmin/templates/ERP/2013/link_Virtual_pub/GBL_paper_for_SD.pdf) sayfasından erişilmiştir.
- Eminel Kutay, M. (2019). *Çocukların doğa ile ilişkilerinin güçlendirilmesinde okul bahçelerinin rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, M. (2011). The effects of ecology-based summer nature education program on primary school students' environmental knowledge, environmental affect and responsible environmental behavior. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(4), 2223-2237.
- Erözören, H. (2019). *İlkokul bahçelerinin mevzuata uygunluğu ve eğitim paydaşlarının okul bahçesinin kullanımına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gülen, G. (2021). *Fen bilimleri öğretmenlerinin derslerinde okul bahçelerini kullanma durumlarının incelenmesi: Tokat ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Hauser L. 2002. Kindergerechtes und naturnahes schulgelände als erlebnisraum. *Praktikumsbericht Paedagogisches Hochschule Zürich*, 150 p.
- Kaçan, M.O., Halmatov, M., & Kartaltepe, O. (2017). Okul öncesi eğitim kurumları bahçelerinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 60-70.
- Karadoğan, S. (2016). Eğitimde sınıf-okul dışı öğrenme uygulamaları ve yaşanan sorunlar. Recep Aksu (Ed.), *Türkiye'de eğitim sorunlarına yönelik akademik değerlendirmeler ve çözüm önerileri içinde* (s.47-84). Ankara: Maya.
- Karakuş, U. (2006). *Coğrafyada iklim konularının öğretiminde deney yönteminin öğrenci başarı düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karatekin, K., & Çetinkaya, G. (2013). Okul bahçelerinin çevre eğitimi açısından değerlendirilmesi (Manisa ili örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 306-315.

- Klemmer, C.D.(2002).Growing minds: The effect of school gardening programs on the science achievement of elementary students.(Unpublished doctoral dissertation).Texas A&M universty, College Station, TX. <https://aggie-horticulture.tamu.edu/syllabi/435/Articles/Klemmer.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Kılıç, E. (2001). *Öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Alfa.
- Kubat, U. (2018). Okul dışı öğrenme ortamları hakkında fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 111-135
- Malkoç, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Malkoç, S., & Kaya, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı. *İlköğretim Online*, 14(3), 1079- 1095.
- Mcgaughy, T.(2013). *The real school garden experience: building sustainable school gardens through sustainable communities*. Doctor of Education, Texas Tech University <https://core.ac.uk/download/pdf/79647903.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Miles, M, B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook. (2nd ed)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Özdemir. (2011).Okul bahçesi peyzaj tasarım anlatışındaki değişim ve bu değişimin uygulamaya yansımalarının Bartın kenti örneğinde incelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 13(19), 41-51.
- Öznacar, D. M., Güllaç T. E. & Gülay, H. (2010). *İlköğretim 4. 5. 6. 7. ve 8. Sınıflar İçin Güncel Çevre Sorunlarıyla İlgili Eğitsel Etkinlikler*, Ankara: Anı .
- Özür, N. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarioğlan, A. B., & Küçüközer, H. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili görüşlerinin araştırılması. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Skelly, S. M., & Bradley, J. C. (2000). The importance of school gardens as perceived by Florida elementary school teachers. *Hort Technology*, 10(1), 229-231. <https://journals.ashs.org/horttech/view/journals/horttech/10/1/article-p229.xml> sayfasından erişilmiştir.
- Smith, L. L., & Motsenbocker, C. E. (2005). Impact of hands-on-science through school gardening in Louisiana public elementary schools. *HortTechnology*, 15(3), 439- 433. <https://vegetableproject.org/wp-content/uploads/2017/04/Smith-and-Motsenbocker-2005-Impact-of-hands-on.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Somuncu Demir, N. (2012). *Fen bilgisi öğretmenliği bilim dalı sürdürülebilir çevre eğitimi kapsamında gerçekleştirilen tarım uygulamalı bahçe temelli eğitim modelinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Subramaniam, A. (2002). *Garden based learning; Considering assessment from a learner-centered approach*. University of California, 4-H Center Youth For Development <https://ucanr.edu/sites/UC4-H/files/1314.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Taşçı, G., Usbaş Kaya, H., & Önkol Bektaş, F. (2021). Eğitimde yeni bir perspektif: bahçe temelli eğitim yaklaşımı. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 529-540.
- Tatar, N., & Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11(4), 883-896.
- Thorp, L., & Townsend, C. (2011, December). Agricultural education in an elementary school: An ethnographic study of a school garden. Proceeding of the 28th Annual National Agricultural Education Research Conference in New Orleans, LA 347- 360. [http://www.aaaeonline.org/conference\\_files/75890](http://www.aaaeonline.org/conference_files/75890) sayfasından erişilmiştir.
- Toprakçı, E. (2017) Sınıf Yönetimi Ankara: PegemA Yayınları
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilen nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, Sayı 24:Ss. 543-559.
- Ürey, M. (2013). *Serbest etkinlik çalışmaları dersine yönelik fen temelli ve disiplinler arası okul bahçesi programının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ürey, M. (2018). Bahçe temelli öğrenme yaklaşımına yönelik eğilimler: okul bahçesi uygulamaları örneği (2000-2015). *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1054-1080.
- Yaşar, M., İnal, G., Uyanık, Ö., & Yazıcı, H. (2012). Okul öncesi dönemde coğrafya eğitimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 75-87.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları